

גליון

מעולפת
ספירים

במשנתו של הבעש"ט הקדוש

פרשת ויגש
גליון צ"ג

מאמר "כל ישראל ערבים"

"כי עבדך ערב את הנער"

במסקנת הסוגיא במסכת בבא בתרא^א נוקטת הגמרא כי דין ערבות - שערב משתעבד לתשלום חוב חבריו אף ללא מעשה קניין - נלמד מן הפסוקים במשלי^ב. לעומת זאת, דעת כמה מהראשונים^ג - וכן נראה מהמדרשים בתחילת פרשתנו^ד - היא, כי דין זה נלמד מערבותו של יהודה על בנימין אחיו, וכפי שהיה יהודה מסביר ליוסף למה דווקא הוא נכנס למריבה יותר משאר האחים: "כי עבדך ערב את הנער", וכן כבר אמר יהודה ליעקב אביו בפרשת מקץ: "אנכי אערבנו"^ה.

והנה בביאור דין זה דעת כמה מהראשונים^ו שהואיל והמלווה נתנם ללווה על פי דבריו של הערב, הערב עומד ממש במקום הלווה ונחשב כאילו הוא קיבל את המעות מהמלווה, ולכך הוא יכול להתחייב אף ללא שקיבל שום ממון לידי או שעשה מעשה קניין^ז.

לאור ביאור זה אפשר להבין את השייכות שבין דין הערבות הממונית לבין הערבות שלקח יהודה על בנימין שלא היה שם שום חיוב ממוני^ח, והיינו כי עניין הערבות אינה סתם התחייבות גרידא אלא היכנסות מוחלטת לעמידה במקום

הלווה וכדעת הראשונים הנזכרים, מה שבא לידי ביטוי גם בערבותו של יהודה שאכן לא התבטאה בהתחייבות ממונית כלשהי אך במהותה היא אותה עמידה במקום הזולת, וכמו שכתב רש"י^א שיהודה אמר ליוסף ש"אם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם במבחון, אבל 'אני נתקשרתי בקשר חזק' להיות מנוודה בשני עולמות"^ב.

כל ישראל ערבים זה בזה

מהות ערבות זו המתבטאת בשעבוד לחוב ממוני של הזולת הינה אחת ההשלכות למאמר הידוע "כל ישראל ערבים זה לזה" המופיע לראשונה בספרא^א מובא בגמרא^ב ונזכר במדרש^ג, כשהמשמעות המקורית שלגביה הוא נאמר, היא בנישאת כל אחד מעם ישראל את עול עונש זולתו על חטאיו, וכמו שנאמר^ד: "וכשלו איש באחיו" ולמדו חז"ל^ה מפסוק זה: "אינו אומר איש באחיו אלא איש בעוון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה", ולדעת מרן הבעל שם טוב זיע"א^ו ערבות זו היא אף לבני נח לגבי שבע מצוותיהם^ז.

^א קידושין ו ע"ב, ועי' קוב"ש ב"ב תרמח). ב. הערב מתחייב באמירה, כמו שכ"א יכול להתחייב ממון לחבירו באמירה (רמב"ם מכירה יא-יט; ראה עיין בלומדות ג - ערבות).
^ב ראה ליקוטי שיחות לאדמו"ר מליובאוויטש זצ"ל, חלק ל' פר' ויגש שיחה א.

^א בראשית מד לב ד"ה כי עבדך ערב את הנער.
^ב וראה מש"כ בספ"ק קדושת יום טוב על דברי רש"י הללו.
^ג בחקותי פרשה ב פרק א זות ה.
^ד שבועות ט ע"א.
^ה אוצר המדרשים (אייזנשטיין) ילמדנו עמוד 225
^ו ויקרא כו לז.
^ז לשי' הספרא שם.

^ח כמובא בספ"ק רב יבי בשם הבעש"ט זיע"א (פר וישם); וכל העוסק בזנות נקרא ישמעאל והם הורידוהו לאותו אבר המילה להיות מיצר בהרהורים רעים ע"י ערבות שערב אחד בעד חברו. כי כן שמעתי בשם ריבש"ט בשבע מצות שנצטוו בני נח יש ערבות לישראל בעד האומות ומכ"ש ישראל שערב אחד בעד חבריו לכך ע"י שעוסקים בזנות הורידוהו אותו אבר המילה להיות מיצר במצרים הרהורים רעים של יצה"ר גם הצדיק שלא חטא בזנות בשביל חבריו שעוסקים בזנות מרגיש גם הצדיק כיון שהוא ערב בעדו.

^א דף קעג ע"ב.
^ב רשב"ם שם.

^ג מהפסוקים: "לקח בגדו כי ערב זו וגו'" (משלי כ טז) וכן "בני אם ערבת לרעך תקעת לזר כפיך וגו'" (שם ו א).
האמת היא כי למסקי הגמ' היא מביאה סברא שמשתעבד בהנאה שהמלווה סומך עליו שיפרע את חובו, אלא שבקובץ שיעורים (כ"ב תרמח) להגר"א ווסרמן זצ"ל ה"ד הסתפק האם למסקנא המקור הוא רק מהסברא וא"צ את הפסוקים כלל, או שמקור השיעבוד הוא מהפסוקים, וההנאה רק מסלקת את החיסרון של אסמכתא.

^ד רש"י גיטין נ ע"א ד"ה כיון; יד רמ"ה בב"ב שם; מרדכי ב"מ פ"ז (צד ע"א); מדרש שכל טוב מקץ מג ט (בפעם הב'); וכן הביא הבית יוסף בטור חו"מ ריש ס' קכט, וראה גם לבוש חו"מ שם.

^ה נחחומא ובר', שם נסמכו דיני ערבות לערבות דיהודה.
^ו בראשית מד לב, ובפרש"י, ועי' נחחומא בפרשתנו ה, ועוד.

^ז בראשית מג ט.

^ח תוס' ר"ד קידושין ח' ע"א; תלמיד הרשב"א קידושין י' ע"ב.
^ט ישנם עוד שתי דעות בראשונים: א. הנאת הערב שהמלווה סומך עליו נחשבת כמעשה קניין של קבלת כסף, שהרי ההנאה היא שווה כסף (ריב"א

איברים, כשכל אחד מִישראל מביא לידי ביטוי את אחד מגילוייה של אותה מציאות אחת, וכפי שמובא בספר הכוונות^כ: "כי כל ישראל גוף אחד, וכל אחד מִישראל הוא אבר אחד פרטי, כי זהו סוד הערבות של הנשמות".

ביטוי מעשי לרעיון זה מביא האריז"ל בשער הכוונות^{כז} לגבי נוסח הוידוי שנאמר בלשון רבים גם על ידי מי שלא עבר על אחד מהעבירות הנמנים שם בעצמו, כי החטאים אותם חטא חבירו נזקפים לאחריותו [שיש לו למחות עליהם^{כח}] ועל פי הנאמר בזוהר הקדוש "זכאה מאן דהוא אחיד בידא דחייביא"^{כט}. זוהי גם הסיבה לכך שתושבי חוץ לארץ מתוודים גם על עבירות שלא ניתן לעבור עליהם אלא בארץ ישראל, באשר הם אחראים לתושבי הארץ^ל.

כך גם לגבי ההבדל בין הוצאת ידי חובת הזולת בברכות המצוות לבין ברכות הנהנין - שרק בברכות המצוות יכול האדם להוציא את חבירו למרות שהוא עצמו כבר יצא ידי חובת אותה ברכה^{לא} - מבאר הרה"ק בעל התניא זי"ע בשולחן ערוך שלוש^{לב} "שברכת הנהנין אינה דומה לברכת המצות, שאף מי שאינו מחויב בדבר מפני שכבר יצא ידי חובתו יכול לברך למי שעדיין לא יצא ואינו יודע לברך לעצמו, לפי שבמצוות שהן חובה 'כל ישראל ערבים זה בזה וגם הוא נקרא מחויב בדבר כשחבירו לא יצא ידי חובתו עדיין', משא"כ בברכות הנהנין שאף שהן חובה על הנהנה מכל מקום בידו שלא ליהנות ושלא לברך, לפיכך אין אחר שאינו נהנה נקרא מחויב בדבר הברכה זו שזה צריך לברך על מה שחפץ ליהנות".

כמו כן נסמך רעיון זה על מה שנאמר בספר שופטים^{לד} "כל איש ישראל כלם איש אחד", וכמו שאמרו חז"ל במדרש^{לה} על הפסוק "נפש כי תחטא": "למה אינו אומר 'נפשות כי יחטאו', שכל ישראל נקראו נפש אחת שנאמר 'כל איש ישראל כלם כאיש אחד', ואם חטא אחד מהם כלם ערבים זה בזה. למה הדבר דומה לבני אדם שהיו באין בספינה נטל אחד מקדח והתחיל קודח תחתיו א"ל שוטה אתה קודח תחתך והמים נכנסין וכולן אבודין, כך נפש כי תחטא"^{לו}.

וכשם שרעיון זה הוא המקור לדין ערבות ממונית שהערב מתחייב לשלם עבור הלווה, כך יש לו גם השלכה נוספת לגבי חיוב ממוני נוסף, וכמובא בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג^{לז} מה שפסק רבי שמחה בן שמואל משפירא, שכאשר הוטל מס על היהודים בגלות, והמלכות פטרה את אחד היהודים מתשלומי המס מסיבה כלשהי, הרי הוא חייב למרות זאת לשאת בנטל ולשלם חלקו - "כי כל ישראל ערבים זה בזה לקבל עליהם עול גלותם".

"סוד הערבות של הנשמות" - בכתבי האריז"ל

והנה בכתבי האריז"ל^{לא} אנו מוצאים הסתכלות עמוקה יותר על דין הערבות - המורחב גם בספרי החסידות - אשר לפיה הערבות ההדדית שבעם ישראל אינה רק אחריות של הפרט להשגיח על התנהגות הכלל, ואף לא לעמוד במקומו, אלא שיש להתייחס אל עם ישראל כאל אדם אחד גדול המתחלק לאנשים רבים - גוף אחד המתחלק לאיברים רבים או נשמה אחת הוסתלת לפתח וכמה גופות או

^כ כ יא.

^{כז} מובא באוצר המדרשים (אייזנשטיין - ילמדנו) עמוד 225.

^{כח} מדרש זה מובא בכמה מספרי החסידות: תולדות יעקב יוסף וישלח, אות ד ואות ה; ישמח משה נשא מה ע"א; ישמח ישראל נשא אות ג; דברי סופרים (הרה"ק רבי צדוק הכהן מליובלין זי"ע) אות כז; שם משמואל שקלים תרע"ה; תפארת שמואל (אבלסגיה) משפטים וראה.

^{כט} חלק ד (דפוס פראג) ס"י תתקל"ב.

^ל ספר הכוונות הישן (דפוס שנת ת"ס).

^{לא} וכן איתא שם (דרושי חרות העמידה דרושה ה ענין כוונת אמן): **גם צריך האדם לומר כל פרטי הוידוי כולם אשמנו בגדנו כו' אעפ"י שיועד האדם בעצמו שאין בו כל הדברים ההם ונראה כמדבר שקר אין חשש בזה ואדרבה הוא מוכרח לומר כך ובזה תבין טעם נכון למה נתקן הוידוי בלשון רבים** כי היה צ"ל אשמתי בגדתי כו'. אך הענין הוא שמלבד מה שנעשה האדם על חטאיו גם הוא נעשה על חביו מטעם הערבות כי כל ישראל הם גוף אחד כלול מאיברים רבים אי"כ לזה ראוי לאדם שיתודה בלשון רבים כדי שיתודה גם על חבירו ולכן אף אם יש עבירות שלא חטא בהם הנה אפשר שחבירו חטא בהם וצריך להתודות בלשון רבים אעפ"י שהוא לא עשה אותה העבירה.

^{לב} ספר חסידים, סימן כב ותרא.

^{לד} כדאיתא בספה"ק **אורח לחיים** (פר ויקרא) זול"ק: ואפשר לומר הטעם כי נתנו בזוהר (ח"ב פתח א) **זכאי הוא מאן דאחיד בידא דחייבא וכו'**, וכוונתו

שיוציא הבעל תשובה שבא לקבל ממנו תשובה מן הקליפות, היינו שיעשה גם כן תשובה על עבירה זו, ואם לא חטא במעשה בעבירה יפשפש במחשבתו, וכמו שאמרו (שבת סה, א) אם מידי עבירה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, ויתחרט על הרהור הזה, **ואם ראה שלא פגם באיזה עבירה אפילו במחשבתו, אף על פי כן יתוודה גם כן עם הבעל תשובה מצד ערבות.**

וכמו שאמרו בירושלמי (תענית פ"ב ה"ד) **שמואל היה לבש חלוקן של כל ישראל** ואמר חטאתי עויתי שפעתני ע"ש, ועיין שם הפירוש ששמואל היה צדיק ולא חטא ואיך אמר חטאתי; **אלא מצד ערבות לבש חלוקן של ישראל, היינו בתשובה שלהם ואמר גם כן חטאתי.**

ונאמר על זה טעם, כי איך אפשר להוציא אדם מן הבור, רק שירד למקומו שיוכל לאחוז בו ולהוציאנו, ובדבר זה שמתחרט על הרהור עבירה הוא מתאחד עמהם ויכול להוציאם, ואם אין בו גם כן הרהור ילבשו עצמו עמהם ויאמר חטאתי וכו' מצד ערבות, **כדי שיוכל להוציאם מן הקליפות שהם שם.** וזהו וידבר ה' אל משה לאמר, **שיהרהר בתשובה או יעשה תשובה מצד ערבות, כדי שיוכל להוציא את בני ישראל,** ואחר כך אמר דבר אל בני ישראל לאמר, להורות להם דרכי התשובה, ומקודם יבינו שאי אפשר להם לעשות תשובה אלא בעזר השי"ת, שהוא הנותן יד לפושעים, ולא יתגאה ח"ו בתשובתו כי אז ח"ו יפול מאיגרא רמא לבריא עמקתא.

^{לז} מהר"ל, הלכות יום כיפור יח.

^{לח} ראה רש"י ר"ה כט סוע"א.

^{לט} שו"ע הרב אור"ח ס"י סז.

המורכבת מששים ריבוא נשמות, שכל אחת מהן רואה את הבורא ומכירה בו מתוך נקודת הראייה המיוחדת לה^ל. כשם שאיברי האדם אע"פ שהם רבים ושונים מ"מ מטרת ותכלית כולם שווה כי כולם פועלים למלאות רצונו של האדם, כך גם כלל ישראל הם "גוף אחד", כלומר שהם ריבוי אנשים המתאגדים סביב שאיפה אחת ורצון שווה המאחד אותם, כשכל אחד מהם משמש מרכיב קטן בפאזל הענק. התכלית אשר אליה כולם שואפים ובה כולם מאמינים ולשמה הם נדרשים היא אחת: להכיר במי שאמר והיה העולם, לדעת כי הוא היה הווה ויהיה, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין שום מציאות אחרת בלתו, אלא שהכרה זו הולכת ונבנית אצל כל אחד מישראל לפי קו החשיבה המיוחד אותו^ל.

דבר זה מבואר בספה"ק באר מים חיים^ל שכמו שהאיברים

שישים ריבוא נשמות ישראל

ואיתא בכתיבי האריז"ל כי השי"ת ברא את עולמו על מנת שתהיה לו מלכות. מלכות זו באה לידי ביטוי כאשר תושבי המלוכה מכירים בכוחו וחשיבותו של המלך העליון. כך עלה ברצון השי"ת, שיכירו הנבראים התחתונים במציאותו ובספירותיו - "בגין דישתמודעון ליה"^ל.

הכרה זו במלכותו של השי"ת מתחלקת היא לששים ריבוא מיני נשמות, דהיינו דעות והכרות^ל, כך שכל אחת מכירה בו מזווית הראייה המיוחדת לה, ובשעה שכל אחת משלימה את חלקה נוצרת כאן מלכות מושלמת.

וכך שנו חז"ל^ל: "תנו רבנן, הרואה אוכלוסי ישראל [=חיל גדול של ששים ריבוא]^ל אומר, ברוך חכם הרזים, שאין דעתם דומה זה לזה, ואין פרצופיהן דומים זה לזה". והסיבה לברכה זו היא, כי אדם זה ראה את שלימות החכמה הקיימת^ל,

מעצמו מאחר שהנפשות מסודרות בסדר מאת ה' יתברך מששת ימי בראשית כמו שאמרנו ביבמות (ס"ב א) אם כן דבר המסודר אין שייך שיהיה יתר או חסר ומאחר שיהיו שתיים שוות ממש הרי האחת יתר, ועוד כי ברוחני אי אפשר להבדיל ולומר זה אחד וזה שנים אלא כשנבדלים בכוחותיהם, אבל אם אי אפשר בנייה הרי הכל אחד ואי אפשר לומר כלל ששם שתיים רק בגשמי שגשם זה נבדל מגשם אחר אף שיהיו לו ולא במה שאינו גשם וגוף וכל זה מבואר, ואם כן על כרחך שהחכמה שלמעלה יש בה כך מיני התחלקות של פרטי דברי חכמה כפי מספר התחלקות של מספר הנפשות מישראל המסודרות בסדר של החכמה העליונה.

וכע"ז כתב גם בספה"ק שפת אמת (פר פינחס ז"ל): "במדרש אלקי הרוחות לכל בשר ברוך חכם הרזים כו'. פי' שאלקותו ית' חל על כל ברי' באופן אחר כמ"ש אל שדי שיש די באלקותו לכל בריה פי' במדה מיוחדת ומצומצמת כפי כח הכנת כלי המקבל.

וכדאיתא בספה"ק שם משמואל (ראה תרע"ג ז"ל): "ראה אנכי נותן לפניכם היום. הגיד ד' ראה זקני אדמו"ר הגדול זצ"ל מקאצק באה דמתחיל הכתוב בלשון יחיד 'ראה' ומסיים בלשון רבים 'לפניכם', והגיד ז"ל דכשנותנין נותנין לפני כולם בשוה, אף כל אחד ואחד רואה לפי מה שהוא, עכ"ל.

וכן מובא בספר רמתים צופים (סיפן ג אות טז) בזה"ל: "פעם אחת היה הרה"ק ר' יעקב מראזמין זצ"ל בקאצק על שבת קודש פרשת ראה. וכשישב בשבת קודש אצל שולחנו נשאל א"צ. הדקדוק מה שפתח הכתוב בלשון יחיד ראה וסיים בלשון רבים לפניכם. והשיב לו על דרך שמובא בזה"ק (ח"ב ס"ה) וישמעו יתרו שכולם שמעו אבל הוא שמע ובה לידי מעשה. כמו כן בענין התנייה נכללים כולם ביחד כי נותנים לפני הכל בשוה. אבל בענין הראייה וההרגש אינם נופלים כולם תחת סוג אחד. רק משונה ראיית כל אחד. כי כל אדם אינו רואה רק באמצעות השתדלותו ותבונתו ודי למבין.

וכמש"כ בספה"ק שפת אמת (פר יגוש, תרס"ג ז"ל): "בפסוק כל הנפש כו' נפש שבעים. פי' רש"י שהיו עובדיך לאל אחד כתיב נפש. וענין זה הי' שורש והכנה להגאולה שעיקר הגלות הוא הפיזור כמ"ש מפורד ומפורד. אבל בני' מתקשרין בנפש אחת אפילו בגלות כמ"ש עם אחד מפורד כו'. וזה האחדות הוא מצד אלקות שהגם שכל נפש יש לו רצון אחר ולכן נתפרש כל נפש בפ"ע. אבל בני' שכל נפשם ורצונם לעבודת הבורא וזה הרצון עולה על כל שאר הרצונות. כמ"ש בכל לבבך. נפשך. א"כ זה הרצון שוה בכל נפשות בני ישראל וזוה הם נעשין נפש אחד.

ז"ל (פר יתרו, פרק ט): "ונודע אשר כללות ישראל בכלל הם אדם אחד ברמ"ח אברים וגידים. כי ראשי הדור על כן הם נקראים ראשים לפי שהם בבחינת הראש לכללות ישראל ויש בישראל אשר יקראו עינים כמו עיני

^ל שער הכללים לרבי חיים ויטאל ריש פ"א.

^{לא} זוה"ק ח"ב מב ב.

^{לב} כך כתב המהרש"א (יחודי אגדות מסכת ברכות נח ע"א) ז"ל: "חכם הרזים כו'. למאי דמסיק דאין אוכלוסא פחות מס' רבוא יש בהן ג"כ ששים רבוא דעות מחולקין והוא כלל כל הדעות שע"כ נתנה התורה לס' רבוא במדבר להיות התורה כלולה מכל דעה וחכמה ואין להוסיף עליה ומה שאחז"ל כל מה שמחדש כל חכם בדורו מסיני הוא לפי שזה הדבר כבר היה בדעת אחת מאותן ששים רבוא שהיו בסני כו' אי אפשר שיהיה עוד דעת אחרת על ששים רבוא וק"ל.

^{לד} ברכות נח ע"א.

^{לה} רש"י.

^{לו} וראה מה שכתב האלשי"ך (שמות פרק לו ז"ל): "כנודע מרבותיו ז"ל מעלת סכום זה קודשותו. כי המה כוללו כל בחינות מקורי הנשמות. כמפורש בספר זוהר, כי על כן הרואה ששים רבוא מברך ברוך חכם הרזים (ברכות נח א. ש"ע א"ח רד"ה ה), כי המה כוללו כל שורשיהם ומכונים להשראת שכינה ביותר. וכן כתב המלבי"ם (שמות פרק טו): "כמו שהיו ישראל ששים רבוא שכולל כל הפרצופים וכל הדעות, כמ"ש הרואה ששים רבוא מברך אומר ברוך חכם הרזים שאין דעותיהם שוות ז"ל."

ובספה"ק אורח ישראל (פר פינחס) כתוב לאמר: אבל אם רואה אוכלוסין של בני אדם הרבה, ר"ל הרואה זרע ישראל הכשירין אשר מאספין עצמם לעבודת ה' יתברך ומודקבים בהצדיקים באמת בכל לבבם ונפשם אז בודאי על זה ראוי ליתן שבח והודאה ברוך חכם הרזים. היינו הגם שכל אחד ואחד מישראל יש לו שכל מיוחד ועובד את ה' יתברך בבחינה אחרת מחביריו מכל מקום הו"לך אל מקום אחד. ובה ממקור אחד ועליהם תבוא ברכת הטוב וכן יהי רצון אמת.

דבר זה מבואר בכתיבי הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין ז"ע (ליקוטי מאמרים עמוד ה) שכתב ז"ל: "והנה נפש האדם הוא רק כפי המחשבה והחכמה שבאדם כי בזה הוא יתרון האדם מן הבהמה, כי בלא הכי כל כוחות החיונים הם נמצאים גם בבעלי חיים והיה די לאדם גם כן בנפש הבהמות, רק נשתוף בנפש האדם שהיא הנותנת בו חכמה ובינה ודעת ולפיכך אין לנו לקרות לנפש אלא איהם כפי מחכמה ומחשבה מאחר שהיא רוחנית ואינה נתפסת בציור ודמות גשמי.

והנה אמרו ז"ל (ברכות נ"ח א) ברוך חכם הרזים שאין דעתן של בני אדם דומה זה לזה וכן אמרו בסנהדרין (ל"ח א), מתבאר כי אין שתי נפשות דומות זה לזה מאחר שאין הדעת שהוא עצם כח הנפש שבאדם דומה, וזה גם כן מבואר

מרכיבים יחדיו את צביונו של האדם, כל איבר או גיד על מתכונתו, כך גם בישראל "איש על מחנהו ואיש על דגלו", ישנם את "ראשי הדור" ומנהיגיו, יש את זכי הראות - "עיני הדור", יש את אלו שהם "לב של הדור", ויש את אלו המשמשים כ"ידי ורגלי הדור" על ידי שעוסקים במלאכתם, ומשלימים אף הם את חלקם בבניין האדם השלם.¹⁷

אל תקרי 'ערבים זה בזה' אלא 'מעורבים זה בזה'
להנה רעיון זה מורחב הרבה בספרי החסידות, אלא שהוא

מקבל רובד עמוק יותר עד כדי השפעה ישירה בין בני אדם שבעם ישראל האחד על רעהו, וכמובא בשמו של מרן הבעל שם טוב זיע"א: "כי הרי הבעש"ט הקדוש כבר הקדים לנו דסוד ישראל ערבים זה בזה, ר"ל שכולם מעורבים זה בזה¹⁸, וכאשר אחד חוטא אזי נוגע הפגם לכל ישראל שכל אחד פוגם על ידי זה איזה פגם, וכן כאשר החוטא שב בתשובה צריך לשוב כל כך עד שעל ידי זה יתכפר גם לכל העולם כולו הפגם שפגמו על ידו בעת אשר חטא"¹⁹.

העדה ויש המכונים על שם הלב וכן בכל האברים והגידים כפרטי פרטים וכולם אדם אחד הן לבד, בשיעור קומת האדם. אשר על כן כל ישראל ערבים זה בזה כמאמר חז"ל (סוטה ל"ז ע"ב) וכל מי ישראל מחויב לראות ולהזיר ולהכיר לחבירו שלא יבוא לידו חטאי כי כולם אחד ממש הם, וממילא כאשר חבירו יחטא יגיע הפגם גם אליו כמו באברי האדם שכאשר יחלה האחד ממילא יכאבו כל שאר האברים.

¹⁷ כדאימת בספר"ק באר מים חיים (פר' ויקרא, פרק א) וז"ל"ק: והוא כי ידוע אשר כל ישראל גוף אחד הן כמו שמובא בדברי מרן הרב הארי"ל ז"ל, והצדיקים הגדולים שביניהם הם בבחינת הראש שעל כן נקראים ראשי בני ישראל כי המה בבחינת הראש שבגוף האדם ועל כן כל מעשיהם בתורה ועבודה ומחשבות קדושות שהוא בבחינת הראש בדיבור ומחשבה. ויש בבחינת עינים הנקראים עיני העדה והם הם הצופים בבני ישראל כידוע לידועים ויש בבחינת ידיים והרגלים, ועל כן כל עשייתן במעשה במלאכה ובעבודה במעשי ידי אדם וברגלים לרוץ ולהלך מעיר לעיר ודברו טרף וכדומה בכל אבר ואבר והכל תיקונו של עולם הוא כי בכל דבר ודבר יש

מצוה כמו שאיתא בליקוטי תורה ומפני זה כל ישראל ערבים זה בזה (סנהדרין כ"ז ע"ב) ועל כן כשאחד מישראל חוטא נגיע הפגם גם לשאר ישראל תרבו שקרובים הם לחטאו ח"ו מפני שגוף אחד הוא ואם אבר אחד מתקלקל וכווא, כל האברים מרגישים הכאב וכו'.

וראה מש"כ בספר"ק **דברי חיים** (פר' תשא) וז"ל"ק: והנה גם שיש בתוך הקהל צדיקים גדולים, מכל מקום בלתי התחברות כללות ישראל אין שלימות, לא מחמת פחיתות הפרט ח"ו, רק כי אי אפשר לגביר לבא לידי תכלית השלימות כי אם בהצטרף אחד עם חבירו הוא קומה שלימה ואדם שלם, וכמו שאדם בלא רגלים אין תכליתו הראוי, אפילו שיש לו כל האברים, מכל מקום אין השלימות רק על כללות האדם עם הרגלים. כמו כן אפילו הצדיקים אין שלימותם רק מתוך כללות ישראל, וכמ"ש (ברכות לב) כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל, ולכן צריך האדם לבא לידי זה שיעד שלימותו תלוי בחבירו.

וכמו שהוא בכללות ישראל, כמו כן האדם בעצמו צריך לידע בפרטיות שאי אפשר שהוא בתכלית השלימות, ומי שעולה על דעתו שכבר הוא שלם הוא גם רוח ומסתמא הוא ריק מכל, וצריך לידע חסרונו. אך ידע שזה הוא מצד שאי אפשר להיות שלם, ואך יהיה כל מגמתו להשלים, כמו שאמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ט) והוא העלף המלאכה לגמור ואל אתה בן חרוין להבטל ממנה, ועל ידי מי יושלם עולמי, רק ידע שיש בו בחינת כללות הירעות, מבנה אחד ערב בעד חבירו (סנהדרין כ"ז ע"ב) וכמו כן לענין מדה טובה זכות הרבים תלוי (אבות פ"ה מ"ח) בכל אחד מישראל המקיים מצוה כל מה שיוכל ומסיר מדרך עבירה, הגם שלא אפשר להיות בתכלית השלימות בעולם הזה, ישלם חסרונו בכללות ישראל שבו, וז"ל.

¹⁸ כדאימת בספר"ק אמרי יוסף (פר' אחרי) וז"ל"ק: אכן לדעתי נ"ל לומר ברמז הכתוב על פי מה שכתוב בספר הקדוש עבודת ישראל פרשת שמעני בפי' וישא אהרן וכו' ז"ל, עפי" מ"ש מורי ז"ל בפסוק טוב מעט לצדיק מהמון רשעים רבים, פי' כי ע"י מעשה הרשעים וכתמי פגמי עונותיהם נטמא הארץ, עד שנכנס איזה כתם, אפילו בעבודת חכמי דורם שאין להם בהירות כל כך וגדלות המוחין כראוי, וכמ"ש משה כצאתי את העיר אפרוש כפי אל ה';

ופירש"י מחמת שהעיר היתה מלאה גילולים ע"ש. וז"פ טוב מעט לצדיק, זה שהטוב הוא בבחינת מעט לצדיק, הוא ע"י המון רשעים רבים וע"ל הקדוש זללה"ה ע"י"ש. ובניאר הדבר הוא כמ"ש בס' הק' דברי משה בפרשת שמעני בשם הבעש"ט זללה"ה, שישאל ערבים זה בזה, ר"ל נשמותיהן מעורבים זה בזה, וכאשר בא איזה התעוררות טוב בעולם אזי הצדיק מתעורר הרבה כעבודת הנוכח, וגם הרשעים בא להם איזה הרהור תשובה כלבם, וכן על דרך זה אם בא התעוררות רע בעולם אז הרשעים עוברים עבירה ממש, אך הצדיק נכשל גם כן באיזה הרהור ח"ו וכמו שהארכתי בזה כבר בפרשת שמעני ע"י"ש וכו'.

¹⁹ כמובא בספר"ק אהבת שלום (פר' קרח) בזה"ל: והנה, כשאישי המשכיל מתאחד ומקשר את עצמו ברזא אחד, אזי נעשה אחד עם כללות ישראל, ויש לו ערבות בישראל. כי כשיש לישראל שלום ואחדות, אזי הם כגוף אחד וערבים זה בזה (שבועות ט"ז), כי ערבים הוא מלשון תעורבות ואחדות. אבל מי שכופר ח"ו באחדות, וכו', אזי הוא נפרד מכללות ישראל, ואין לו ערבות ביניהם, ונעשה פירוד בין אח לר'.

ועי עוד מש"כ בספר"ק **פרי הארץ** (מכתב ג) וז"ל"ק: וזהו אומרם ז"ל (שבועות ט"ז ע"א) "ישראל ערבים זה בזה, ומעורבים באופן זה שכל אחד כלול מחבירו וכל אחד יכול להעלות את חבירו כשהם מקושרים באמיתות אל המדה הגוברת בו שהיא רשוי העיקרית שממנה לוקח מצרופי אותיות כנזכר, אבל אינו יכול להתעלה על ידו כ"א בהקטין עצמו לפניו, כי יש בכל אחד מה שאין בחבירו, ואפילו אם אחד גדול מחבירו יש מדה אחת שהשני גדול הימנו בה, וכו'.

²⁰ וכמובא בספר"ק **דברי משה** (פר' שמעני; הובא באמרי יוסף שמות שמעני ובהר) בזה"ל: ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת וגו'. שמעתי בשם מורי הרב המפורסם בוצינא קדישא הבעל שם טוב ז"ל, שהקשה וכי זו הוא מדת ענותנותו של משה לומר מחני נא. שרצה לומר שמיתתו יכפר העון הגדול הזה, והשיב ז"ל כי הלא צריך להבין מהות ענותנותו של משה רבינו ע"ה, כי בשלמא בשאר בני אדם היטב מובן מהות ענוה, שרצה לומר שמוחלט בדעתו שהוא מקטני ערך מכל אדם, אך משה רבינו ע"ה אתו המדע שורש נשמת כל אחד מישראל ערך כל אחד ואחד, וגדול ערכת נשמתו שהוא כוללת כל נשמת ישראל, וכמו שאמרו ז"ל (וזהו ח"א כ"ה א) אשה אחת ילדה במצרים ששים ריבוא בכרס אחד זה משה רבינו ע"ה, ואך היה יכול להחזיק במדת ענוה.

אך הנה אמרו ז"ל (סנהדרין כ"ז ע"ב) שכל ישראל ערבים זה בזה, ורצו לומר, שהמה מעורבים זה בזה, כי כולם המה שורש אחד לכולם, ואמר ז"ל, כי לפי זה, כאשר בא על העולם איזה התעוררות לטובה מן היצר טוב מצד הקדושה, אותו התעוררות הוא בכל אחד ואחד מבני ישראל, והוא פועל בכל אחד ואחד לפי ערכו, הצדיק הוא מתעורר הרבה בעבודתו ה' יתברך בקדושה גדולה, ובחשוקות גדול, ומי שאינו צדיק כל הוא מתעורר גם כן, אך בהתעוררות קטנה, גם אפילו רשע גמור, מכל מקום הוא מתעורר באיזה הרהור תשובה, הגם שהוא רק לפי שעה, מכל מקום מתעורר קצת, ויכול להיות שעל ידי התעוררות זהו יחזור בתשובה שלימה, וכן להיפוך כאשר בא איזה התעוררות מצד היצר הרע, גם כן בא לכל אחד ואחד, והרשע נכשל

האדם פוגם הוא פוגם לגבי כל העולם וכנ"ל, אך מאידך עניין זה בא למעליותא רבתא, וכדאיתא בספה"ק דגל מחנה אפרים¹²¹ שהדבר דומה למספר ה'נול' שהוא האפס', כי בעצמו אין לו שוויות אבל אם הוא מופיע אחר מספרים אחרים הוא נחשב לגדול מאד, כך גם איש ישראל אע"פ שבעצמו אינו חשוב מ"מ אם הוא נכלל ומתאחד עם כלל בני ישראל שוב הוא נחשב ושווה כאחרים¹²².

וכן על דרך זה כתב בספה"ק יסוד העבודה¹²³ שאע"פ שהמשלנו את איברי הגוף לבני ישראל מ"מ אין הנמשל דומה לגמרי למשל, כי לעומת האיברים שאם הם נחתכים מן הגוף אי אפשר להשיב אותם ולהעמידם כבתחילה, הרי שישראל אם הוא נפרד ויוצא מן הכלל יכול הוא לעולם לשוב כבתחילה, והיינו כי הוא לא באמת נפרד לגמרי.

וכן ידוע מספרי החסידות¹²⁴ לאפשר את יכולתו של כל אדם לקיים את כל מצוות התורה - ואף את אלו שאינם בר ביצוע על ידו - על ידי דין הערבות המחשיבה את קיומה של כל מצווה הנעשית על ידי אחד מישראל כנוקפת לזכותם של כל יהודי ויהודי¹²⁵.

¹²¹ וראה מש"כ בספה"ק **נועם אלימלך** (ליקוטי שושנה): **וזהו שאמרו ישראל ערבים זה לזה פירוש עריבין לשון מתיקות כמו וקולך ערב מפני שמתיקין זה לזה בתפלתם שנתפללין כל אחד בעד חבירו ועל ידי זה הם נענים.**

¹²² וז"ל (ח"ד פ"א אות ז): **והנה הנמשל שהם בני ישראל עדיין אינם דומים להמשל לגמרי. כי באדם אחר שנחתכו ונפלו איבריו אין להם עוד שום תקנה משא"כ בעם ישראל שאחדותם הוא רוחני ואין הפירוד והשנ"ח שביניהם פירוד גמור וקם שנהנין על דרך משל באדם כאשר אמרו חכמי הטבע.**

¹²³ כדאיתא בספה"ק **אוהב חסד** (לסוכות) וז"ל: הקשו המפרשים דהאיך יכול כל אדם מישראל לקיים כל התורה והמצוות והרי יש כמה מצוות שאין שייכים בכל אדם **ותירצו דעל ידי האחדות שיש בישראל וכל ישראל ערביין זה לזה לכן יתייחס כאילו קיים כל התורה.**

¹²⁴ ראה בספה"ק **באר מים חיים** (פרי תרומה, פרק כו) שכתב וז"ל: ואמנם כי חז"ל (סוטה ל"ז ע"ב) למדו בדבר הערבות מה שכל אחד מישראל נעשה ערב בעד חבירו שכל אחד נעשה ערב על ששים ריבוא ישראל וכל אחד מששים ריבוא הללו נכנס בששים ריבוא בריתות שבביל ערבות שנתערבו אחיו על חבריהם עיין שם. **ואם כך בערבות חטאי בני אדם, מכל שכן דכל שכן במצותם כמדה טובה המרובה שלא בלבד זכותים יש לו, כי אם מאה ברכות, כל הרי כל אחד ואחד מאלו העשרה יש להם עשרה זכותים וכשאחד נוטל עשרה זכותים בעד מה שזיכה לעשרה הללו הרי נוטל עשר פעמים עשר זכותים ועולה זכות ברכתו למה.**

וראה מש"כ בספה"ק **עטרת ישועה** (לחטפה אות יב) וז"ל: על פי מה שכתבו בספרים הטרף הקושיא איך יוכל כל אדם לקיים כל התרי"ג מצוות (עיין בש"ה הק' בעשרה מאמרות מאמר השישי ג), והרבה תירוצים נאמרו על זה, וחד מנהוג הוא. **דעל ידי שישראל עם קדוש המה באחדות כל אחד עם חבירו, נחשב המצוה שמקיים חבירו כאילו קיים הוא. כי על ידי האחדות נחשבו כל ישראל כאחד.** ויש שתירצו, דעל ידי לגלוג מקיים כל המצוות. אולם כבר כתבו בספרים שזה לא טוב לפני האדם שיתגלגל כמה פעמים ח"ו אשר על כן טובה גדולה להיות זרע עם קדוש באחדות, ויתקיימו ע"י כולם כל התרי"ג מצוות, ויחשב לכל אחד ולא יצטרכו לגלוג.

לאור חידוש זה מבאר הרה"ק בעל האמרי יוסף זי"ע¹²⁶ את דברי הרמ"ע מפאנו שהביא הרה"ק בעל הבני יששכר זי"ע שכתב וזה לשון קדשו: "כי גדולה תשובה שאפילו יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו, כתב הרה"ק בעל עשרה מאמרות היינו שמוחלין לכל העולם הערבות", ומקשה עליו הבני יששכר ד"לכאורה גם זה תמוה דכיון דשוב אין כאן חטא אין כאן ערבות, ודאי אם הלוח משלם הערב פטור".

ומתרץ האמרי יוסף ע"פ יסוד הבעש"ט הנ"ל וז"ל: "וזה פירוש מאמרם ז"ל 'יחיד ששב מוחלין לכל העולם כולו', ר"ל שמוחלין להם זה החטא שחטאו על ידי התעוררות שנתעורר על ידי החטא של זה האדם השב, וזה ממש דברי הרמ"ע הקדוש שאמר 'היינו שמוחלין לכל העולם הערבות', ר"ל מה שהם מעורבין זה בזה וחטאו כולם בעת אשר התעורר התעוררות הרע על ידי חטאו, זה החטא נמחל לכל העולם כולו על ידי תשובתו, ונמצא לא קשיא כלל קושיית הבני יששכר הנ"ל והבן".

נמצא כי עניין זה דהערבות שיש בכלל ישראל הוא לפעמים למעליותא ולפעמים לגריעותא, דאילו מצד אחד כאשר

בו הרבה, ועושה איזה מעשה בפועל, אך הצדיק גם כן נכשל באיזה הרהור לפי שעה.

והנה כאשר אנו רואים שמרשעים יצא רשע בפועל, שנכשלים באיזה עבירה, אז יש להסתפק מי הוא החייב בדבר, כי יש לומר שהצדיק הוא החייב, כי הלא גם אליו באה איזה הרהור כנ"ל, והנה אם היה תיכף מתחזק את עצמו לבטל הכח הזה אשר ממנו בא הרהור הזה, אז היה מתבטל הכח הזה, ולא היה הרשע בא לדי משול, אך יש לומר דהרשע הוא החייב, כי לפי שהוא עשה בפועל הרשע הזאת תיכף כאשר בא אליו הרהורו, שוב אין בכוחו של הצדיק לבטלו, וזהו מהותו של **עונותו של משה רבינו ע"ה, שכל מה שראה איזה דבר לא טוב בישראל, היה תולה בעצמו, וחשב בלבו שכתמא אני הגורם**, כנ"ל, וזהו גם כן מה שאמר מחני נא, רצה לומר אני הוא החייב בדבר ולא הם כנ"ל, ועל זה השיב לו ה' יתברך מי אשר חטא לו גוי, רצה לומר לפני גלוי מי הוא החייב, עד כאן דברי פי קדשו.

¹²⁵ לפי שמיני.

¹²⁶ ואלו דברי קדשו (פרי יתרו ד"ה והייתם): **והייתם לי סגולה. יש לומר הרמז בזה שיהיו נאחזים נאחזים באגודה אחת ויהיה להם אחדות זה עם זה כי יש ב' בחינות סגול וסגולתא והחילוק הוא בניהם סגול הוא כך וסגולתא הוא כך ובין כך ובין כך צריך כל אחד לחבירו אף שנכתב למטה הימנו, ומשל על זה הוא מחשבונם שיש נקודה הנקרא נול שהוא בעצמו אינו מראה על שום חשבון כלל ר"ל שהוא מועיל להורות על חשבון את שאחריה שעולה לחשבון יותר כידוע נמצא שבחפשת נקודה אחת אף שאינו כלום בעצמו על כל זה מועיל לכל הבא אחריו לתוספת מרובה למאות ולאפסים ולרבותו, כן הוא הנמשל עם בני ישראל שטוב להם שיהיה נאחזים תמיד יחד בחבורה אחת ואף אותם שהם פחותים במעלה מועילים לחבריהם להתקדש בקדושה יתירה ולהשיג יותר במושכלות בתוספת מרובה כמשל הנ"ל וכשהם מתאחדים למטה אז גורמים שיתאחד שורשם גם כן למעלה, והוא שמרנו והייתם לי סגולה היינו שתהיו בבחינת סגול וסגולתא שהעליון צריך לתתנו ממנו והתחתון צריך לעליון ממנו כן אתם תהיו נאגדים תמיד באגודה אחת ואז יתאחדו גם כן שורשכם וזהו והייתם לי דייקא סגולה היינו שגם בעולם העליון תהיו סגולה כשתהיו למטה באחדות אחד והבן.**

איברים דשכינתא

ומחדש מרן הבעש"ט זיע"א כי כל יהודי מרגיש בפנימיותו את היותו חלק ממכללות ישראל ומכנסת ישראל שהיא היא השכינה הקדושה^ט, דהיינו גילוי הכבוד האלוקי השוכן בעולם המתגלה על ידי בני ישראל ובאמצעותם, וכאשר יש חיסרון בגילוי כבוד השי"ת הנקרא "צער השכינה", דהיינו שיש חיסרון בשלימות המלכות אזי ממילא מרגיש מזה כל איש ישראל בפנימיותו כי הוא אבר וחלק מן השכינה^י.

"וכבר שמעתי פירוש מאמר זה ממורי הוא ענין כלל גדול בעבודת ה' וקעת נשכח ממני כולו, ונראה מכל מקום להעלות מעט קט, ואיני יודע אם הוא בכללות דבריו או לאו, והשי" יצילנו משגיאות. והוא שכבר נזכר שכל תפלות האדם יהיה לתועלת השכינה, שהיא נקרא תפלה, ששואלת ומתפללת מדודה למלאות חסרונה, וכל מה שנחסר לאדם הכל הוא בשביל החסרון שבשכינה, וצריך האדם שיתפלל למלא חסרונה שמה, ובתיקון למעלה ממילא נמשך למטה. שגם שם היא א' מאיברי השכינה, כי מלכותו בכל משלה^{יא}, ואין לך מקום פנוי ממנה^{יב}."

"אך הלב יודע מרת נפשו שאין כל העתים שוות, שאם ח"ו

יש לאדם איזה צער גדול ותפלתו הוא על עצמו, ואינו משים על לבו שצער זה הוא בשכינה. ויותר היה ראוי להתפלל עליה, כי ממנה פנה ויתד שהכל בה, או שהוא מתפלל ובתוך כך נזכר שצריך להניח את עצמו ולהתפלל על השכינה, רק שאינו יוכל להתאפק על צער עצמו. ואם יאמר שהוא מתפלל על השכינה, ובוחן לב הוא ה' היודע שאין זה אמת, אפשר שח"ו נדחה מכל. וע"כ יתפלל בפשוטו לפי מה שהאדם הוא במדריגה בעת ההיא, רק שיהיה פיו ולבו שוין, כי דובר שקרים לא יכון וגוי^{יג}, וכן שמעתי מפורש מפי הרב המגיד מו' מנחם מענדל, ודפח"ח^{יד}.

"ואהבת לרעך כמוך"

אולם עד כאן נתבאר כי עניין הערבות אינה כי אם יחס כלשהו שבין אדם לחבירו, אולם יותר מכך מצינו בספרי החסידות כי כלל ישראל נחשבים ממש לגוף אחד עד שלעג בספה"ק באר מים חיים^{טו} לאלו המכין חבריהם ואינם מבינים כי הם מכים לעצמם בגופם, ועיין שם במתיקות לשון קדשו.

וכן מובא בספה"ק אמרי יוסף^{טז}, שלאור דברי האריז"ל הנ"ל

^ט כדאייתא בספה"ק אורה לחיים (פר פנחס) וז"ל: ונראה דידוע, דכללות ישראל הם אברי השכינה, ועל שם זה נקרא השכינה כנסת ישראל, וכל אחד מישראל ממשך שפע משרש נשמתו במעשה המצות ובעסק התורה, ומשפיע אל השכינה. ובני ישראל הוא יסוד, ומשפיע אל השכינה הנקרא מלכות, ונעשה יחוד יסוד ומלכות, וזהו עבודתו בכל מעשה המצות ועסק התורה.

^י וראה מש"כ בספה"ק צמח צדיק (פר דברים) וז"ל: והעיקר שלא יעשה כלום לצורך עצמו רק לתיקון השכינה הקדושה, וזה בעבר הירדן, כי האותיות שאחר אותיות ירדן גימי שכינה, במדבר בערב"ה פירוש שידבר רק דיבורים שיש בהם ערבות, כי המדבר דברים בטלים אין בו ערבות (עי' ת"ח קרח ד"ה האיש אחד איטא), כמו שכתוב (מ"ט ט"ו) ולצת לבדך תשא, אבל כשמדבר דיבורי תורה ותפלה יש בו ערבות, כמו שאמרו חז"ל (שבועות ט"ל) כל ישראל ערבים זה בזה.

וכתב בספה"ק מי השילוח (פר וזאת הברכה) בזה"ל: שמע ה' קול יהודה, כאן רמז ברכה לשמעון, כי ה"ב שבטיים הם אברי דשכינתא שיש לו ראוי ברורה להשיך, ושמעון הוא אודני דשכינתא ויהודה הוא ליבא דשכינתא ויש לו כלל גדול בתורה, נקי ומבורר וזה פי הפסוק שמע ה' קול יהודה שבט שמעון ישמע לקול יהודה כי שבט שמעון יצטרך תמיד לברורין כמבואר ע"פ ויהב יצחק את עשו.

^{יא} תהלים קג יט.

^{יב} שם קא ז.

^{יג} תולדות יעקב יוסף קדושים אות ה.

^{יד} ואלו דברי קדשו (פר אמור, פרק כא): כי כל ישראל גוף אחד הם. ויש מהם בבחינת הראש הנקראים ראשי אלפי ישראל ויש בבחינת העינים הנקראים עיני העדה, והמוני העם הם מאבירים הפחותים כמו הרגלים והעקבים וכן בכל אבר ואבר. אבל כולם גוף אחד הם ברמ"ח אברים וש"ה גידין וכו'. ועל כן אמרו חז"ל (פסחין י"א) ראוי היה שמואל תשגרה עליו שכינה כמשה רבינו אלא שאין הדור ראוי לכך. הראת לדעת כי עבור שמך הדור לא היה יכול להשיג שמואל המדרגות הגבוהות כי הוא גוף אחד עם כל ישראל

שעבור זה כל ישראל ערבים זה לזה לפי שהם גוף אחד. ולהפך אמרו חז"ל (ברכות ל"ב) במשה רבינו כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל וכו' כי כשכלל ישראל עושים הטוב ממילא יגיע זה גם לראשי הדור שיעלו במעלות רבות ונכבדות. כי הם אחד ממש.

ועל כן לך ראה מהפתיית ושטות הגדול שעושים בני אדם שרודפים להנכם מחבריהם ולעשות בהם דין במכות ועונשים או בהפסד ממונם אם עשה לו חבירו איזה רעה לפי הוכחתו ואומדן דעתו. ואין לא יתן דעתו כי את עצמו הוא מכה לא חבירו כיון שכל ישראל גוף אחד הוא. וכשחבירו יוכה גם לו יגיע הכאב. ואם לא עכשיו, יגיע לו אחר זמן כיון שאחד הם. מי ראה אשר אם יקרה שיד האדם יכה אותו על ראשו או על רגלו בשוגג או במזיד ויראה האיש הזה להנקם מיד הזה להכותה מכה רבה על אשר הכתה אותו. הלא ודאי אין סכל בעולם אשר יעשה זאת. והן רבים עתה העושים זאת לחבריהם שהם גוף אחד ממש רק שזה רגל וכדומה ומיסרים אותם ביסורים ולהכניסם בבחינת יחשבה, שהה כל כידוע.

^{טו} וז"ל (פר קדושים): ואהבת לרעך כמוך. בתורת כהנים (פרשת ב' פ"ד ה"ח) כתב וזה לשונו, ואהבת לרעך כמוך ר' עקיבא אומר זה כלל גדול ממנו וצריך עזאי אומר זה ספר תולדת אדם, (בראשית ת"א) זה כלל גדול מזה עכ"ל. ונדחקו המפרשים בפי' ברייתא זו עיי"ש.

ולדרכינו הנה כבר פי' רבינו ברייתא זו בספרו הקדוש ועשה טוב אות ג' זה לשונו, קודם שיכנסו ישוב אל לבו מ"ע של ואהבת לרעך כמוך ואח"כ יכנסו ע"כ. והנה בתורת כהנים אמר ר' עקיבא על מצוה זו זה כלל גדול בתורה, ועיין בלקו"ת פרשת קדושים וז"ל בקיצור, דע כי כלל ישראל סוד גוף אחד של נשמות כנוצע אצלינו בסוד דעת אשר שלט וכו' וכל אחד מישראל הוא אבר פרטי וכו' שאדם ערב בשביל חבירו וכו', ולכן נהג מורי ז"ל לומר כל פרטי היודים אעפ"י שלא הי' בו ע"ש. והנה זה סוד מאמרם ז"ל בתורת כהנים על פסוק זה, בן עזאי אומר זה ספר תולדת אדם כלל גדול ממנו וצריך לדעת מה מצוה ולימוד שייך בפי' זו שנראה ממנו כי הוא ספירת דברים בעלמא, אבל לפי דברי האריז"ל מוכן, כי ואהבת לרעך כמוך נודע מן זה ספר תולדת אדם אחר שכל הנבראים בן אדם אחד של נשמות והמשכיל יבין עכ"ל.

כמבואר בספה"ק יסוד העבודה להרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע¹, כי אהבת דבר חיצוני היינו שהוא אוהב את עצמו על ידי שאותו דבר ממלא לו חסרונו, וכידוע מה שטען הפילוסוף היווני 'אפלטון' שמידת האהבה באה מן ההיפוך וכבר חלק עליו תלמידו 'אריסטו' וסבר כי האהבה היא אהבת הדומה, וכמבואר בספה"ק ערבי נחל².

וכן מאריך הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע לבאר ש"אהבת ישראל היינו אהבת עצמו דכל ישראל גוי

מובנים היטב דברי בן עזאי המובאים בתורת כהנים³ על הפסוק "ואהבת לרעך כמוך" - "זהו ספר תולדות אדם", כלומר, מקימו של ציווי זה המורה לאהוב את הזולת בדיק באותה רמה של האהבה העצמית, מוכרח כי הזולת אינו אלא השלמה ל"אנכי" הכללי והאלוקי שבא לידי ביטוי באמצעות כל אחד מישראל⁴.

שהרי לא שייך בעולם דבר כזה שהאדם יאהב את מה שחיצוני לו אלא רק את מה שהוא חלק מ"עצמותו"

¹ פרשת ב פ"ד ה"ב.

² כדאיתא בספה"ק אור המאיר (פר בעלותך) וז"ל: עוד יש סבה אחרת, הדוברים על צדיק עתק בגאווה וכו', ועל דרך שבארנו למעלה (לפני ח"א שב, א) פירוש הפסוק שאמר נעים זמירות ישראל (תהילים טו, יג) ישויו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר, ולכאורה יש לתמוה, איה איפוא המקום של השכורים לשיח ולדבר על דוד המלך עליו השלום, אמנם יש ויש מצד התערבות, שכל ישראל ערבים זה בזה, ועל דרך מאמרם (בבא בתרא כה, ב) חבך חבניא אית ליה, וחבאי אהבא, חבאי אית ליה, ובאמת מצד הצדיק בעצמו, תאלמנה שפתי שקר, ומה לתבן את הבר, כי אם להיות שלצדיק יש בחינת התחברות עם חבירו הדומה אליו באחת ממדות הטובות, וגם במדה לא טובה שיש בחבירו, יש לו להתחבר בחינת התחברות לאדם פחותי ממנו, ונמצא אדם השלישי אין לו שייכות כלל מלהוציא דבור על צדיק הראשון, כי אם באמצעות השני יש לו שייכות מצד הטוב שבו לצדיק הראשון, ומצד הרע שבו לאדם השלישי, וכן השלישי בחמישי על ידי הרביעי, ומוסיף והולך עד שמגיע הדבר לשותי שכר, פוערים פיהם לבלי חק הדוברות על צדיק עתק בגאווה וכו', הגם שמצד עצמותם רחוקים המה מצדיק הראשון כרחוק מזרח ממערב, עם כל זה יש להם מקום לדבר עליו, מצד התכללותם, וכל אחד נעשה אמצעי בין נמוך לגבוה, עד הראשון שאין לו שום דופי, והאנשים חוטאים בנפשותם ובני בליעל לדבר עליו דברים אשר לא המה.

והנה ענין זה נמשך מרום המעלות עד הנמוכים שבמדריגות, בלתי אפשרי להיות בחינת התחברות של שני דברים, כי אם באמצעות חומר הפשוט הנקרא בספירם⁵, (וען חיים קיצור אביע"ז פ"ב) היול, ובחינת היול זה הוא דבר המחבר וכו', ובאצו נמשך שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק בגאווה וכו', הכל על ידי אמצעות החברים, חבך חבניא אית ליה, וחבך דחבך חבאי אית ליה, ובאמצעות התכללותם פוערים פיהם לדבר על צדיק, והנה איש האמצעי בין צדיק הראשון לשלשי, יש לכנותו בשם שער, שבחינת השער לחבר שני דברים, כי מה שמשער ולפני כלפנים, ומשער ולחוץ, כלחוץ, והשער הוא המחבר, וכי למה זה ומשער עליו השלום, ישויו בי יושבי שער, הן המה היושבים בשער בת רבים, הנוגעים לכאן ולכאן לפנים ולחוץ כנזכר, וזאת הגורמות, ונגינות שותי שכר, גם להם יש מקום מוצא לדבר על נפשי רע, באמצעות התכללותם על ידי יושבי שער.

³ וזה לשון קדשו (חלק ב פרק ז אות ד): והנה נראה הדבחינת האהבה השניה של ר"ת היא שיתל גדולה ומובחרת מן הראשונה. משום שהראשונה הגם שהיא אינו מכיין ביטול עצמו שיקוה עבור שכרו אבל עדיין הוא מצד צדקה בזה האהבה עצמו. מפני שזה כמה אלפים טובות ונפלאות עושה עמדי וקירבני באהבתי על כן כמו כן צריך אני לאהוב אותו והרי זה מצורף בו מ"מ אהבת עצמו. שנית שאם יצויר בעצמו משהו חסדי וטובות השי"ת יש להם גבול ועתידיים הם וכלמה להיות נפסק ממנו לגמרי הרי זה ממילא מתקרב מזה האהבה שלו. ויחשב אחד שקבל טובות מרעהו חיים רופאה ורוב מן אשר חנה חנם. ואחר המשך הזמן פסק השגחתו ממנו לגמרי הרי בודאי שנתקרב אהבתו אליו. והרי זה כ"אהבה שהיא עדיין תלויה בדבר".

אבל המדרגה שניה של ר"ת שזהו מכני שנאחד שמתו מפני רוב הדמיון שנתדמה למדות השי"ת. והרי זה כמו ה"חלק" שתשוקתו להתאחד בהבחינה שהיא "כל". וכמו האש שתשוקתו להיות עולה למעלה מפני שיוסדה הכולל

למעלה. וכמו אהבת אדם לבנו שזהו מפני שבנו עצמו בלבנו והרי זה האהבת דומים ומתאחדים. והאהבה הזו אין לה הפסק.

והרי זה מה שהאב אוהב לבנו או בנו לאביו הגם שהיא גם כן כאהבת עצמו. אמנם אינו לחסרון כאן בזה כי אם למעלה. מפני שכן האב אוהב לבנו בשביל שזהו בעיניו כמו אוהב ראש עצמו מפני שבנו חלק ממנו וכן זה הן לאביו. וא"כ אין האהבה זו תלויה בשום דבר שיתבאר כי כמו שאהבתו לעצמו אין לה ביטול כמו כן לבנו ולמי שמתאחד ומתדמה עמו אשר מזה אוהבו כנפשו אין לה ביטול.

ועל דרך זה יש לאדם בכוחו לאהוב את השי"ת כאשר נשמתו משכלת שכל עניני עוה"ז ואפילו הגוף וחיייו אינם חשובים כלום נגד נשמתו המשכלת.

⁴ ואלו דברי קדשו (פ"ד קדושים): ואהבת לרעך כמוך כו' (וי, יח). יש לדקדק אך ישקל במאצות להשוות לגמרי אהבת הרעע לאהבת עצמו לא פחות ולא יותר. ועוד שאמרו רז"ל (ברכות א ב) יש בני אדם שממונם חביב עליהם מגופם, ובאלו היה ראוי להזהיר שיהיה אהבת ריעו כאהבת ממונו.

ויראה כי כתבו המחברים שהפילוסוף אפלטון אמר שגדר האהבה הוא בחינת הנאהב הפכי מהאוהב, כמו שהארץ שהיא יבשה בטבעה היא משתוקקת לכי ולמטר המרטיבה, וכן המוכר משתוקק אל הקונה שהוא הפכי לה המשלים ענינו וחפצו, אבל הדומים ישנו זה את זה כמו שמצינו (תנחומא בראשית ח) כל אומן שונא בני אומנתו. ואריסטו לעג עליו, ואמר בהיפוך כי הדמיון יוליד האהבה, כאשר בעלי דת אחת אוהבים את זה בעבור הדמיון שביניהם ושונאים לזולתם, כדומה לה זה הרבה, והראיה שהביא אפלטון מהאבות הפכיים שהם בבחינת רע, כי היא אהבה החוזרת אל האוהב, כאשר נאמר שזה אוהב המטעמים, ואילו היה אוהבם באמת לא היה אוכלם ומפסידם, נמצא הכוונה שאוהב את עצמו ליתן מעדנים לנפשו באכילת המטעמים, וכאן אהבה זו איננה דבוקה בנאהב אלא דבוקה באוהב שאוהב את עצמו, וכן הוא באהבה הפכית המשלים חסרונו שאינו אהבה כי אם עצמו עצמו והנאותו, אבל אהבה אמיתית היא הדבוקה בנאהב. ר"ל שהאוהב אוהב את הנאהב, וזה מצד הדמיון שביניהם.

וראינו לאחד מהמחברים שביאר בזה פסוק (דברים ל ב) לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו, והול"ל ולדבק בו. ופירש שרצה לומר לדבק האהבה בו, ר"ל שלא תהיה האהבה לה: מצד טובותיו והמשלים חסרונו, שזה אינה אהבה אמיתית רק אהבת עצמו, אלא תהיה האהבה דבוקה בהשי"ת כי הוא ראוי להיות נאהב באמת מצד גדולתו וכו'.

והנה מצוין אהבת עשיר לעני שאמרו רז"ל במסכת שבת (קד א) דרכן של גומלי חסדים לרמות אחרי דלים, ואהבה זו היינו אהבה שאמר אפלטון, ואינה אהבה אמיתית כי היא דבוקה באוהב, כי העשיר אוהב את עצמו על ידי העני, כי העני משלים חסרונו של העשיר שעל ידו זוכה לעוה"ב. וכמו שפירשו רז"ל (תנחומא משפטים ט) בפסוק חסד ואמת מן יצורוהו (תהלים סח ח), ואמרו עוד (ירי"ד ט) יתור משבעה הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, ולטעם זה מצוי רגיל שיהיה אהבה בין עשיר ועני, ובין ב' עשירים או עניים מצוי אהבה. והיינו כי אהבה אמיתית אין שכיח כלל במאמר רז"ל (יומא טו א) בייא בייא היינו דאחרים לביתן ועדיין הוא מרקד בינינו, ר"ל שנאת חנם. ולכן אין בנמצא על פי הרוח רק אהבת הפכיים, ולכן העשיר ועני יש אהבה ביניהם מצד הפכיותם כי כל אחד משלים חסרונו חבירו והם כמוכר וקונה, משא"כ ב' אנשים שוים שאין אחד צריך לחבירו להשלים חסרונו ואי

אחד וקומה אחת^ט, ולכן כאשר האדם מרחיב את הרגשת ה"אני" וה"עצמי" שלו גם על אנשים,

מיד מתעורר אצלו לגביהם באופן דממיאל מידת האהבה^{סא}.

אפשר לאהב אלא באהבה אותם, אלו ישנאו זה את זה הרוב כי אין שכיח עכשיו אהבה אמיתית. ולזה ההזר הקרא לאהוב לרע שהוא כמון בעושר או בעוני. **כי אהבה זו דבוקה בנאהב מצד הדמיון.**

ובזה יש לבאר פסוק (מלאכי א' ב - ג) אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשוי ליעקב נאום ה' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, והקשו על המחברים מה זו תשובה על קושיית במה אהבתנו.

ויראה ל', כי באמת אין מקום כלל לשאול במה אהבתנו, כי אהבת ה' לישראל נגלית נראית בעליל בכל פנה, רק שאי אפשר להיות אהבה אלא מצד ההפכי המשלים חסרונו או מצד הדמיון המוליד אהבה, ולזה כשאמר אהבתי אתכם כו', על ז"א ואמרתם במה אהבתנו, ר"ל באיזה בחינה תהיה מתוך האהבה אלינו, כי ב' הבחינות, אם הבחינה הראשונה הלא תיבחר שמו א"צ לשום מצד נברא, ואם מצד הדמיון ג"כ אי אפשר כי מה דמות תערכו לו (ישעיה ב' יח) ומה ערך לבורא עם נברא, וא"כ יהיה רחוק בעיניכם אהבתי לכם (וכבר חקר על זה הרב בעל העקרים סוף מאמר ג' פ' לה - ד) ע"ש.

ואמנם התשובה על זה אמרו הלא אח עשו כו', כי הנה לשון דומין ולשון שוין הם שמות הגדורים בלשון הקודש, ואמנם יש חילוק ביניהם, כי לשון שוין נאמר על שיווי הגמרים כל יפרדו וכו', ואמנם לשון דומין יאמר על דמיון קצת במעט מזעיר וכו', ולטעם זה אפילו בדברים שאין להם דמיון כלום מ"מ נגד ערך המתנגד לדבר והוא הפך לגמרי ממנו יאמר על דבר אחר שאינו מתנגד והפך לו כל כך יאמרו עליו שהוא דומה לו קצת, והיינו נגד הרחוק בתכלית היחוק נקרא זה דמיון אף על פי שאינם ביחוס אחד כלל, **ול זאת אמרו: דמיון מוליד אהבה' ואלא אמרו שיווי מוליד אהבה, כי האהבה תצמח אפילו מדמיון כל דהו.**

ואנו רואים בעיר גדולה של חכמים לא יהיה אהבה רבה אלא בין ב' חכמים גדולים השוים בחכמה, אבל אלו יצויר חכם גדול שנתגרש לאיזה כפר בין עמי הארץ ויש לו צער רב מהם, ויתבון כך בא אליו איש אחד היודע מעט מזעיר בחכמה, תראה שהוא שמו בו ואוהבו אהבה עזה נפש, וזה האהבה אינו אלא מצד הדמיון מעט זהה ששמרנו, שלעקר ההפכי לגמרי יאמר על זה שהוא דומה וכן הרבה, וק"ל.

ובה' יבואר מה שאמר הפסוק בפרשת עקב (דברים ט, ט - ד) לא תאמר בלבבך בדוקה ה' אלהיך אותם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' ארשת כי ארבעת הגוים האלה ה' ומי שם מפניך לא בצדקתך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניך. ופירש רש"י ז"ל דוצה לומר כל תאמר דצדקתך ורשעת הגוים שניהם יחד גרמו, אלא רשעת הגוים לבד ע"ש. ור"ל כל התאמר כי בלאו הכי בצדקתך וישר לבבך יש קצת דמיון המוליד אהבה, ורשעת הגוים הוסיפה דמיון להוליד אהבה יתירה, כי אין הדבר כך אלא רשעת הגוים לבד גרמה הדמיון קצת אשר מצד זה נעשה האהבה.

וממילא מובן התשובה הלא אח עשו ליעקב כו', ומצד שעשו הוא מתנגד לגמרי לכן ואוהב את יעקב מצד ואת עשו שנאתי, וק"ל.

ואהה גם כן כוונת אמרו בפרשת עקב (דברים י, טו) רק באבותיך חשק ה' וזהו אהבה ויבחר בפרשת אחריהם בכך מכל העמים, הלא האבות הן ה' המרכיבה (ב"ר פ"ב, י) **אשר מצד מעשיהם היה כביכול דמיון המוליד אהבה וחשק ה' בהם לאהבה אותם בעצם מבלי צורך לתת לב מערכם אל ערך המתנגד אל ה';** משא"כ מה שויבחר בודעם אחריהם בכך לאהבה אתכם מצד דמיון, אין זה אלא מצד העמים, כי מצד שהעמים מתנגדים לגמרי לזה יקרא עליהם דמיון אשר מכל זה אהבה ה' אתכם, וק"ל.

וראה עוד מש"כ בספה"ק **יסוד העבודה** (חלק ג' פ"א אות ד) וז"ל: ענין אהבת אברהם להקב"ה היתה שלא ע"מ לקבל פרס כ"א אהבה עצמית כמו בן לאביו. וע"ד **האהבה האמיתית שהיא אהבת הדבקות והחיוב כמו דרך החלק שמשותק להכל**. וכל בחינת חלק יסוד ליסודו. וע"ד נצטוונו ואהבת את ה' אלהיך. ובדאי מי שנשפז בקצבת הויה של הפסד כמו כן כל מדותיו שהם

חלקי כחות נפשו הם ג"כ הווים נפסדים, וא"כ האיך יתכן שינקה האדם בנפשו אהבה עצומה עצמית בלי שום קווי שכל שיהו ענין אהבת עולם. אם לא מפני שהנפש היא נצחית והיא נקראת חלק כביכול מאור השי"ת ע"כ **תוכל להגביר החלק ממדותיו שהיא מדת האהבה שיהיה זאת ג"כ אהבה נצחית**. וזהו בענין העקדה אשר השי"ת אמר לו קח נא את בנך וכו'. ואין נא אלא לשון בקשה שלא הכריחו לזה, ואיך עמד אברהם בנסיון זה הלא בנו חלק מצמו אלא מפני שבנו הוא חלק קטן מאברהם כי נפש יצחק הלא מה' היא ואברהם שנשפו נקרא חלק מה' ע"כ עמד בנסיון. ואם תאמר שזהו מפני חלקו בעוה"ב. א"כ ממ"נ תדע מזה שהנפש נצחית ואמנם מאה"כ מעיד שאברהם עשה כי אם מאהבת המקום. וזהו ולא חשבת את בנך את יחידך ממני. ר"ל מפני רצוני ולא מפני רצונך בשכר והוא זה שאמר כי ירא אלהים אתה. ופירש שראית למלאות רצוני מפני שראית שלא יופגם אהבתי אליך וזהו יראה פנימית הגדולה ממדת האהבה. ואם לא תפרש כן ה"ל"כ עתה ידעתי כי אוהב א' אתה.

^ס כ"כ בספרו **מחשבות חרוץ** (אות יט) וז"ל: והם שלושה אהבות הנזכרים, **אהבת ישראל היינו אהבת עצמו דכל ישראל גוי אחד וקומה אחת, ועל כן נאמר** (ויקרא י"ט, י"ח) **ואהבת לרעך כמוך שהוא כעצמותו ואבר ממנו, וזהו שלימות עצמו כי האהבה הוא כאשר בשלימות הראוי לו, דולות זה לא שייך אהבה וכמו שנאמר** (תהלים ל"ח, ד) **אין שלום בעצמי מפני חטאתי, דאזהבה ה' שונאי רע וחלק השייך לה' יתברך שונא חלק הרע, ועל כן ברוחה בחבירו דבר עבירה מותר ומצוה ושלמותו כמו שאמרנו בפרק ערבי פסחים (פסחים ק"ג) דכמו ק"ב, וגם לא עצמו שונא האדם השלם כשעובר דבר עבירה ויצא משלימותו, וזהו ברית האלה וק"ל שקיבלו ישראל על עצמם וכמו שנאמר (דברים כ"ט, י"א) לעבך בברית ה' ובאלתו שמקבל על עצמו כל הקלות חס ושלוש אם יעבור, כי מרובה ומואס בחייו שלא לעבור רצון ה' יתברך וכאשר הוא בשלימותו אז הוא באהבה לעצמו, ומזה גם כן זוכה לאהבת ישראל, ואחר כך הוא ההשתדלות באהבת התורה, וזהו השלימות שלצורך כל הנבראים.**

וראה עוד מה דאיתא בספה"ק **יסוד העבודה** (ח"ב פ"ד אות ז) וז"ל: ובודאי שהאהבה הזאת היא כוללת את האדם עם כל שכלו וכל מדותיו השכליות והטבעיות. והאהבה זו היא מולקלת השורה **כי כל אהבות שבגוף הם מקרים ואינם תמידים** והם באים כאור זיו התקבל ע"י כמה מסכים וכמראה המקבל זיו ממראה ומתהפך כן כמה פעמים **ולכן נקראו אהבות תמורות. אמנם האהבה הנאה אליו משורש על ידי חבל נשמתו היא עצמית ותמידית** וזו אור ראשון מהשורש ממנהק עליו **ואשר איננה תמורה**. ואשר על כן כתיב שהיה"ש כי עזך כמות אהבה. והגם שהמשלים שם על דרך אהבת חתן וכלה שחיה על דרך ה' מפני השלמות עצמם על ידי טובת חברו. ואף על פי כן עזה כמות אהבה. וסיים הטעם מפני שרשיפה רשפי אש שלהבת יה. ופירוש מפני שהם מאחד נפשם להיותם נעשים כאחד וזהו ע"י שלהבת משורש הדבוק בשם ה'.

^{ס"א} כמש"כ בספה"ק **יסוד העבודה** (חלק ג' פ"א אות ד) בה"ל: **משא"כ אהבה לחברו היא כסבה שניה מפני שאוהב א"ע ורואה חברו שהוא מטיב לו ע"כ מאהבת עצמו ומתפגש גם אהבה לחברו.**

וראה מה שהביא האדמו"ר **מפיטבורג זצ"ל** (תפגמי אורייתא תשס"ד, פ"ר שמות ועווא דרעוין) בשמו של הגר"ש **הכהן שקאם זצ"ל** מש"כ בהקדמה לספרו **שערי יושר** בה"ל: והנה אם בחשקו ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו הם צדקות זו לזו, האם עליו להשתדל להעמיד בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם, אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו, וסגולה זו היא **שיתברך ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, האיש הגס והשפל כל האני שלו מצומצם רק בחומריו וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש שאני שלו מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס להאני בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך עפ"י דרכי התורה האני**

פ"ר שמות ועווא דרעוין) בשמו של הגר"ש הכהן שקאם זצ"ל מש"כ בהקדמה לספרו שערי יושר בה"ל: והנה אם בחשקו ראשונה רגשי אהבת עצמו ורגשי אהבת זולתו הם צדקות זו לזו, האם עליו להשתדל להעמיד בזה למצוא הסגולה המאחדת אותם, אחרי כי שניהם דורש ה' מאתנו, וסגולה זו היא שיתברך ויתאמת אצל האדם איכותו של ה"אני" שלו, כי בזה יומד מעלת כל האדם לפי מדרגתו, האיש הגס והשפל כל האני שלו מצומצם רק בחומריו וגופו, למעלה ממנו מי שמרגיש שאני שלו מורכב מגוף ונפש, ולמעלה מזה מי שמכניס להאני בני ביתו ומשפחתו, והאיש ההולך עפ"י דרכי התורה האני

הערבות שבין כוחות הנפש - חוש המשותף

בנוסף לכך מבואר בספרי החסידות³² כי כשם שיש ערבות בין כלל בני ישראל, כך גם בתוך כל אדם ואדם יש ערבות והתמזגות פנימית בין הכוחות השונים שבנפש³³, כי בנפש האדם ישנם כמה וכמה כוחות

והרגשות, ועבודת האדם היא לגלות את אותו חוש המשותף שבפנימיות המיידות שלו³⁴, כי המלכות צריכה להתפשט בכל כוחות האדם³⁵, ואין כאן המקום להרחיב בזה [ועוד יבואר א"י"ה במאמר "התבודדות והתכללות" לפרשת שלח].

שלו כולל את כל עם ישראל שבאמת כל איש ישראל הוא רק כאבר מגוף האומה הישראלית.

ועוד יש בזה מעלות של איש השלם ראוי להשריש בנפשו להרגיש שכל העולמות כולם הוא ה"אני" שלו, והוא בעצמו רק כאבר קטן בתוך הבריאה כולה, ואז גם רגש אהבת עצמו עוזר לו לאהוב את כל ישראל ואת הבריאה כולה, ולדעתי מרומז ענין זה במאמרו של הלל ע"ה שהיה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני, היינו שראוי לכל אדם להתאמץ לדאוג תמיד בעד עצמו, אבל עם זה יתאמץ להבין שאני לעצמי מה אני, שאם יצמצם את ה"אני" שלו בחוג צר כפי מראית עין אז "אני" זה מה הוא, הכל הוא וכאין יחשב אבל אם תהיה הרגשות מאומתת וכי אז רם ונשא גם ערכו הוא ע"כ.

³² ראה מה שמסופר במבוא לספה"ק אוהב חסד להרה"ק רבי דוד מנאדבאראנא ז"ע: בשנים הראשונות לאחר התגלותו של מרן הבעש"ט הק', באו אנשים אל רבינו בראותם את גודל עבודתו הק', הפצירו בו מאוד שילמדם תורה ויראת שמים, רבינו לא יכל להשיב פניהם ריקם ונענה לבקשתם, וכך לאט לאט התחילו להרגיש את טוב טעמה של דרך החסידות, אשר רבינו הפיעה בכל עת ובכל זמן, וכל האנשים שהסתופפו בצילו היו אנשים מורמים מעם חסידים ואנשי מעשה, אשר אח"כ כבר נסעו לבד אל מרן הבעש"ט הק'.

אך שאר העולם לא ידעו על גדלותו של רבינו, עד אותו יום שא' מחסידיו של רבינו שהיה גר ברעזאן נודד לו בן, והברית חל בראש חודש וקיבד את רבינו בסדקאות, רב העיר שהיה מגדולי הרבנים בכל הגליל, גם היה נוכח שם, והוא היה מתנגד גדול לדרך החסידות.

והיה בעת הסעודה ישב רבינו מוקף בחסידיו, ולצידו ישב הרב הנ"ל אשר לא התייחס כלל לרבינו, כאשר התחילו לשיר את המגור "ברכי נפשי" והיילים (ק"ד) כנהוג לומר בכל ראש חודש בעת הסעודה, נפגע הרב הנ"ל מאוד על אשר לא כיבדו אותו בתחילה ומה איה דברי תורה, וגם בכלל למה התחילו לשיר, אך הוא לא הפריע להם באמצע, כאשר גמרו לשיר התחיל לדבר נגד דרך החסידות בכלל והבעש"ט בפרט, עד שהצהיר בפני קהל עם ועדה, שהדרך החדש של הבעש"ט הוא דרך מסוכן והוא מזוהר שח"ו לא יתנו להולכים שולל אחריהם, רבינו וחסידיו לא התייחסו כלל לדבריו, והמשיכו בטעוה כאילו לא קרה כלום.

כאשר גמר רב העיר לדבר נרגע קצת ותפס את עצמו שהוא כבר דיבר יותר מדי והרחיק לכת ולא היה צריך לעשות כן, פנה אל רבינו ואמר לו, העולם ואמורים שאתם יכולים ללמוד, אולי נשמע מכם איהו דבר תורה, ובכך רצה לפייס את רבינו.

נענה רבינו לבקשתו ופתח פיו הק' בהתלהבות גדולה ואמר, הנה בזמנך ברכי נפשי ששרנו מקודם לכבוד ראש חודש, כתוב "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", פירוש שקודם כל צריך האדם להיות "יצא אדם לפעלו", דהיינו לתקן את עצמו ואת דרכיו, ואחר כך כשכבר יהיה מושלם בכל, "עדי ערב", אז יוכל להתחיל להסתכל על התנהגותו ודרכיו של חבריו, כדאיתא בגמ' (שבועות דף ט"ז ע"ב) כל ישראל ערבים זה לזה, אבל כל זמן שעדיין לא תיקן את עצמו האיך אפשר לדבר על אחרים, וכך האריך רבינו ודיבר על נושא זה שעה ארוכה.

דבריו של רבינו עשו רושם עז על רבה של ברעזאן, אף שלא היו בדבריו איהו דרוש או לפלפל, והיות להם אדם גדול מאוד, והיתה לו נשמה גבוהה,

שבו דברי רבינו את לבו עד כדי כך שלא רצה לעיבו, ומיד לאחר הסעודה, ביקש מרבינו שיבוא לבקרו בביתו, ושם התחילו לעסוק בתורת החסידות, ועי"ז נהפך ממתנגד חריף לחסיד נלהב, וכך נשאר כל ימי חייו, בני העיר בראותם את רבם הולך בדרך החסידות הלכו כולם אחריו, וכך נתוספו ספסלה דבי מדרשא, עד שהגיע מספר החסידים שהסתופפו בצילו של רבינו לכמה מאות.

³³ ראה מה שמובא בספה"ק פרי הארץ (מכתב לג) בזה"ל, ואבא בקיצור נמרץ לעורך ולחזק את האהדות אשר ראיתי שרבים מעמנו מבקשים בצמא לשנות מהדברים האלה הנאמר ונישנות באגרותיהם. והגם שהיה קשה בעיני לכתוב מטעם הנ"ל אפע"כ מפני אל תמנע טוב וכו' (משלי ג כז) כמבואר בסבא (זח"ב צח, עיי"ש) ואששל דברי, כי הנה מבואר כמה פעמים בזה"ק (ח"ג קכד, ותי"ז ת"ע ק"א ע"ב) בכל פקודה אית כללא דכל פקודין וכן בכל אות מתה"ק נכללין כל אותיות התורה, והוה ידוע שרשי החיות של כלל ישראל הן המה מאותיות התורה ממילא כללות ישראל חיותיהם מתנוצצים זה בזה, ואפשר שזה פירוש (שבועות ט"ז ע"א) כל ישראל ערבים זה בזה פירוש שמעורבים אורותיהם וחיותיהם איש באחיו וממחת זה מצוים ועומדים אנתנו בני ישראל במצות ואהבת לרעך כמוך ממש.

³⁴ וז"ל (תהלים ד ט ז) רבים אומרים מי יראנו טוב, שיהיה כל אחד טוב רואי לראות חיותו וטובו ואורו הנכלל וגונו בחבירו, וזה אי אפשר להיות כי אם ע"י נסה עלינו אור פניך ה' פירוש אור פנימית ה' המהוה כל היות ולית אתר פניו מיניה ועי"ז יכול לראות ולקבל כל טוב ע"י התגלות מדת חבירו הצפון ונכלל וגונו בתוכו אור חיותו של עצמו, וזה ידוע שא"ל להיות שום מחשבה בעולם מאיה מה דש תהיה אם לא ע"י אותיות ונמצא בכלל ההולך במכת החושך מחמת הקנאה והתאוה והכבוד היפך מידת האהבה והיראה וכו' א"ל לו לראות אותיות אור חיותו בחבירו, ומחמת הקנאה וכו' כ"ל מכה בעצמו אור חיותו הנכלל בחבירו ומסלף דרכו ואור נתיבתו שמוזה יוכל להתחדש בדברים דמתיקן אצלו ממש כאלו היום ניתנה לו וכו'.

כלל את עולמות הסתכלות פחיתות חבריו הם אותיות של עצמו שבחבירו המתנוצצים אליו וראות אור החיות שלו שבחבירו אינו יכול לראות מחמת גלות החושך והעיוורון, ואם גאל יגאל עיניו יראו ופעפועי ישיירו נגדו ולהודים היתה אורה, וכן תהיה לנו ולכל ישראל אכ"י.

דברי הדו"ש"ת ומעתיב בעדם נאום אברהם בלא"א מוה"ר אלכסנדר כ"ץ זצלה"ה.

³⁵ וראה עוד מה דאיתא בספה"ק תולדות יעקב יוסף (פ"ר וצ"א, אות ה') וז"ל ק: ובדרך הנ"ל אדרבה מחייב בני אדם וכרשב"י ובנו בתחלה, לכך יראה שיהיה רך כקנה להיות הולך ובא עם כל החיות, כך הוא יבין שהש"י עם כל המדריגות של בני אדם, ויוכל להתערב עם כל בני אדם, ולכוין או לייחד בכל דרכי בני אדם שה"י ב' עבודת הש"י ג"כ, ואז לא יגיס דעתו, רק אדרבה ידונם לכך זכות, וא"ש משימים השפטו בני אדם וק"ל.

³⁶ עניין זה ד"חוש המשותף" מובא בעיקר בשלושה מספרי החסידות, שהם: אור המאיר (פקודי; ביאור מגילת אסתר; עקב; כי תבוא), דברי חיים (יתרו; זאת תנוכה - פ"ר מקץ; שבועות), וייטב לב (לך לך ובמדבר).

³⁷ כמש"כ בספה"ק יסוד העבודה (ח"ב מכתב יב) וז"ל ק: והנה רצון המלך שיתפשט מלכותו בכל בניו שיהיה כלול קבלתם מפני כל כחות נפשם דהיינו בעשרה מדות שלהם ולזה הוא עש"ת.

לעילוי נשמת איש החסד והמעש לכלל ולפרט העסקן הנודע
הרב ישראל צבי (הרשל) בן הרב יוסף יונה קליין ז"ל
בעל מחבר ספרי "לחם מן השמים" ו"זכות העקידה"
גלב"ע ח' טבת תשע"ז
ת. נ. צ. ב. ה.

נכתב ונערך ע"י הרב חיים פנחס הורוביץ שליט"א

לתרומות והנצחות, ניתן לפנות לטל': 0533115956

תרומות ניתן להפקיד בבנק מרכנתיל 17 סניף 732

מיס' חשבון 76879692

ע"ש "בית אשר ורבקה" [ע"ר]

לכל ענייני הגיליון, שאלות והערות,

קבלת הגיליון באימייל, (וכן גיליונות של שנים קודמות, תשע"ט-תש"פ)

ניתן לפנות לכתובת אימייל 2088014@gmail.com

מעוניין להתרים אחרים תמורת אחוזים נאים, בבקשה פנה אלינו!!